THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
ייִדישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

איידער ס'איז צו שפּעט

דער מערב קאַנאַדער אידישער בית־תּימים האָט צום ערשטן מאָל פאַר א ליינגערער צייט אַרויסגעלאָזן א דרינגנדיקן היקף־רוף צו די מערב קאַנאַדער אידן. צו רעגן די אינסטיטוציע פון א דראַענדיקער גע־פאַר: דער־קריזיס האָט זיך זייער שווער אָפּגערופן אויף'ן אנשטאלט, און ער קריכט אריין אלץ מער און מער אין א גען פון חובות, וואָס קאָנען צום סוף פירן צו א קאַטאַסטראָפע. אייב דרינגנדיקע מיטלען וועלן גלייך ניט אָנגענומען ווערן.

ווי עס ווערט באַריכטעט, האָבן דאָס יאָר בלויז 429 אידן אויסער ווינניפּעג בייגעטראָגן פאַר'ן איפהאלט פונם בית־תּימים, אַרום האלב פון דעם געוויינלאַכן צאָל ביישטייערער. וואָס איז ליידער אויך פּראָפּאָרציאָנעל גאַנץ קליין אין צאָל. אין דאָס קומט אין א צייט, ווען דער בית־תּימים, ווי אַלע אַנדערע היקף אינסטיטוציעס, נייטיקן זיך צוליב'ן קריזיס אין גרעסערע ווי געוויינלאַך מיטלען, ווייל די פאַדערונג אויף זיינע לייסטונגען איז גרעסער.

מיר ווייסן גאַנץ גוט, אז די לאַגע פון דעם "קאָנטרי" אידן איז ביי איצטיקן מאָמענט זייער שווער. — אפשר ערגער, ווי פונ'ם שטאָט מיקן. מיר קאָנען מיטפילן אין פאַרשטיין די וואָס האָבן זיך אָפּגעזאָגט פון צו מאַכן זייער געוויינלאַכן בייטראָג פאַר'ן בית־תּימים דאָס יאָר, און פאַרוואָס האָבן זייער בייטראָג פאַרקלענערט.

מיר גלייבן אָבער, אז זיי באַגרייפן באמת ניט צו וועלכע רע־זולטאַטן פאַר'ן בית־תּימים דאָס קאָן פירן. ס'איז אביסל ווייניק פון אייג, און מען איז זיכער, אז "אידן" וועלן ניט לאָזן מסתמא ליידן קיין יתו־מים. פאַרגעסנדיק דערביי, אז אַט יענע אידן זיינען אויך גיט אין א בעסערער לאַגע און זיי קאָנען דאָך אויך לאָזן די לאַסט אויף אימעצן אַנדערש פלייצעס . . .

ווען זיי ווייסן צו וואָס דאָס קאָן פירן, גלויבן מיר, אז זיי שווער דאָס זאָל זיי ניט זיין. וואָלטן זיי געמאַכט די אַנשטריינגונג, און זיי וואָלטן פאַר די יתומים געבראַכט די זעלבע קרבנות, וואָס זיי ברייגנען פאַר זייערע אייגענע קינדער, וועלכע זיי זוכן צו באַזאָרגן מיט'ן גוט־וועגדיקסטן זיי שלעכט די צייט זאָל ניט זיין.

אָבער די לאַגע אין בית־תּימים איז א דרינגנדיקע, — און זאָלן עס די מערב קאַנאַדער אידן ווייסן: וועט עס ליינגער אזוי אָנהאַלטן אין איינער וועט איבערלאָזן די לאַסט פאַר דעם צווייטן. דאַן איז דאָ די געפאַר אז זיי זאָלן גערופן ווערן מחיה־מתים צו זיין, אַנשטאַט אויפצוהאַלטן ביים לעבן . . .

עס איז דער גרעסטער אומגליק פאַר אַן אינסטיטוציע, ווען דער פיציטן ווערן פאַרלאָזן אין גזאַמלט איינס אויפ'ן צווייטן. באַזונדערס ווען די דעפיציטן זיינען גרויסע. א סך אינסטיטוציעס, אויפגעבויט דורך שווערער מי און גרויסע קרבנות זיינען געפאַלן אונטער דער לאַסט, און גרויסע אַנשטריינגונגען פון געזעלשאַפטלאַכע כחות זיינען מיט זיי געגאַנגען פאַרלאָרן. מיר זיינען דאָ ניט לאַנג געווען עדות פונם דראַמאַטישן קאַמף פון אונזערער א גרויסער אינסטיטוציע צו באַפרייען זיך פון אַנזעלבסטלאַכע חובות און דעפיציטן און צו רעגן זיך מיט'ן לעבן, און מיר ווייסן, ווי שווער דאָס איז אָנגעקומען.

עס מאָר ניט דערלאָזן ווערן אונטער קיין אומשטענדן, אז דער בית־תּימים, אַן וועלכן איבער 100 עלטערנלאָזע קינדער היינגען אָפּ מיט זייער איצטיקן אַן צוקונפטיקן וואוילזיין. און מיט זייער סאַמע עקזיסטענץ. זאָל אוועקגעשטעלט ווערן אין אזא לאַגע פון "זיין אָדער ניט זיין".

איידער די לאַסט ווערט צו שווער. מוז עפּעס גלייך געטאָן ווערן. ווי שווער די עקאָנאָמישע לאַגע זאָל איצט ניט זיין, איז עס לייכטער איצט אויפצוהאַלטן דעם אנשטאַלט איידער נאָכדעם אים צו רעטן.

יעדער איינער מוז אַליין נעמען אויף זיך זיין טייל פונ'ם חוב. סיי ווינניפּעגער און סיי "קאָנטרי" אידן. יעדער איינער מוז בייטראָגן זיין חלק. יעדערער לויט זיינע מיטלען. די פאַרמעגלאַכערע דאַרפן צו טראָגן מער. אין די וואָס קאָנען ניט. דאַרפן מאַכן די אַנשטריינגונג צו געבן וויפל ס'איז: "פון יעדן איינעם צו פאָרים. איז דעם נאַקטען א העמד".

עס קומט איצט צו ימים נוראים, ווען ביי דעם דורכשניטלאַכן אידן דערוועקט זיך זיין געפיל פון געזעלשאַפטלאַכער אחריות. וואָס דרעמלט אָפּט איין אינגעל'ן דרוק פון ליב מאַנ־שענלאַכע דאגות. זאָלן זשע די מערב קאַנאַדער אידן ניט אַרויסלאָזן פון זייער חשבון פון ניט דערפילטע פליכטן דעם מערב קאַנאַדער בית־תּימים, און גוט מאַכן דעם חוב!

די ספּעציעלע סעסיע פון בריטישן פּאַרלאַמענט

דער שווערער פינאַנציעלער און פּאָליטישער קריזיס אין ענ־גלאַנד האָט דאָרטן אָפּגעשטופּט אַן א זיין אַלע אַנדערע גרויסע פראָב־לעמען פון טאָג אין לאַנד. מען קוקט זיך במעט ניט אים אויף דער זיצונג פון דעם פעלקער־ליגע ראַט. אין אפילו די היסטאָרישע אינדישע קאַנ־פערענץ. אין וועלכער עס וועט זיך באַטייליקן גאַנדי אַליין אין אַן וועל כער עס היינגט אין א גרויסער מאַס אָפּ דער ווייטערדיקער גורל פון דער בריטישער אימפּעריע. איז אויך אָפּגעשטופּט געוואָרן אין שאָטן.

די ספּעציעלע סעסיע פונ'ם בריטישן פּאַרלאַמענט וואָס עפנט זיך היינט וועט הייפּטזאַכלאַך האָבן צו טאָן מיט דעם פינאַנציעלן פּראָגראַם פון דער נייער רעגירונג, מיט אירע פלעגער צו פאַרגרעסערן אירע הכנסות דורך נייע שטייערן און פאַרקלענערן אירע הוצאות, צווישן אַנדערש. דורך שניידן די אַרבעטסלאָזיקייט שטיצע.

אין דאָ וועט זיך פּרעמיער מאַקדאָנאַלד, ווי דער אָנפירער פון הייפּטזאַכלאַך א קאָנסערוואַטיוו־ליבעראַלער קאָאַליציע, באַגעגענען ניב מיט קיין קלענערע, אויב ניט מיט א שטאַרקערער אָפּאָזיציע, ווי דאָ ווען ער איז נאָך געווען דער אָנפירער פון דער אַרבעטער רעגירונג, גע־שטיצט פון די ליבעראַלן, נאָר אנשטאַט סטעגלי באַדזווינגען וועט ער קענען זיך האָבן אַרטער הענדערסאָנען.

אין דער קאַמף וועט זיין אפשר ביטערער איצט, ווי ער איז גע־ווען פריער, ווען מר. באַלדווין האָט אָנגעפירט די אָפּאָזיציע קעגן מר. מאַקדאָנאַלדן. די אַרבעטער זיינען אנטשלאָסן ניט צו פאַרלירן די פּאָ־זיציעס וואָס זיי האָבן געוואונען דורך שווערע יאָרן פון ביטערן קאַמף. און זיי ווערן ביטער באַקעמפן דאָס וואָס זיי באַטראַכטן ווי אַן אַטאַק איבער'ן גאַנצן פאָלק אויף זייער אויסגעקעמפטן רעכטס־שטייגער.

אין פרעמיער מאַקדאָנאַלד וועט זיכער הערן ביטערע ווערטער פון די וואָס זיינען עיקשט געווען זיינע נאָכפאָלגער מיט א פאָר וואָכן צוריק. וואָס פאַר אַן אירגניע פונ'ם גורל!

בלעטערנדיק אין ביכער

(ברייוו צו א פריינט)
(בפעציעל פאַר "דאָס איד. וואָרט")
פון ק. א. בראַקער

ס'לינט איצט ביי מיר אויפן שרייב־טיש א קליין ביכעלע, א ראָמאַן, אונ־טערן נאָמען "ווייניקער זערס", וואָס באַהאַנדלט דאָס אידישע לעבן אין סאַ־וועטן פאַרבאַנד, געשריבן אין רוסיש דורך איינעם מ. רוזמאַן, אַרויסגעגעבן בערלין דורכן פאַרלאַג "בוך און ביכע". איך האָב זיך מיט א געוויסן חשד באַצויגן צו אויטאָר און צו זיין ווערק וועסט מיר גלויבן? איך האָב געדאַרפט מאַכן א געוויסע אַנשטרענ־גונג איבער זיך בי זאיך האָב באַשלאָסן דאָס ביכעלע דורכצולייענען. איך בין געווען מער ווי איבערצייגט, אז דער אויטאָר וועט זיך באַנויגן מיט באַ־זונדער טונקעלע פאַרבן, כדי צו פאַר־שטעלן די חרוב געוואָרענע אַמאָליקע גרויסע אידישע צענטערס פון דעם ברייטן רוסישן לאַנד; אז ער וועט מיט א ביין, מיט א ספּעציעלער טענ־טען, וואָס זיינען דאָ אינם נייעם רו־סישן רעזשים, אַן וועט וואַרפן זיין בליק בלויז אויפן כמורנעם, אויפן טראַגישן, וואָס ס'איז פאַראַן אומע־טום, וואָס אויף חורבות פון אַן אַלטן לעבנס־נאַנג ווערן נייע יסודות אויעק־לייגט. איך בין ניט קיין אַנהענגער פון א מחברים, וואָס נעמן אַרויס זייער ערע ביכער אין די רוסישע בערלינער אדער פאַריזער פאַרלאַגן: פאַרוואָס זאָל מען פאַרלייקענען די זון אין בלויז די שאָטנס באַזונגען? פאַרוואָס זאָל מען בלויז אויפנעמען, אויפבאַשן די פיין־זיפן פון שווערער אַרבעט, בלויז פאַרשטעלן פאַרן לעזער די אָפּטע דורכפאַלן פון א מעשה, וואָס רייסט זיך צו א דערהויבענעם ציל, אין פאַר־שטאַפּן די אויערן, ווען ס'דערהערט זיך דאָס פרייד־געזאַנג פון שאָפונג, פון שנים, פון דערגרייכונג? איך האָב מיין קענער, איך פיר מיט אים א בלוטיקן קאַמף, איך שריי אויס אַלץ דער גאַנצער צווייפלדיקער וועלט מיין צאָרן, מיין ווייטאָג, ווען מיינע ברידער ווערן געיאָגט און געפּייניקט צוליב זייערע פּערזענלאַכן אַנשויאונגען אין בערלין דורכן פאַרלאַג "בוך און ביכע". איך האָב זיך מיט א געוויסן חשד באַצויגן צו אויטאָר און צו זיין ווערק וועסט מיר גלויבן? איך האָב געדאַרפט מאַכן א געוויסע אַנשטרענ־גונג איבער זיך בי זאיך האָב באַשלאָסן דאָס ביכעלע דורכצולייענען. איך בין געווען מער ווי איבערצייגט, אז דער אויטאָר וועט זיך באַנויגן מיט באַ־זונדער טונקעלע פאַרבן, כדי צו פאַר־שטעלן די חרוב געוואָרענע אַמאָליקע גרויסע אידישע צענטערס פון דעם ברייטן רוסישן לאַנד; אז ער וועט מיט א ביין, מיט א ספּעציעלער טענ־טען, וואָס זיינען דאָ אינם נייעם רו־סישן רעזשים, אַן וועט וואַרפן זיין בליק בלויז אויפן כמורנעם, אויפן טראַגישן, וואָס ס'איז פאַראַן אומע־טום, וואָס אויף חורבות פון אַן אַלטן לעבנס־נאַנג ווערן נייע יסודות אויעק־לייגט. איך בין ניט קיין אַנהענגער פון די מחברים, וואָס נעמן אַרויס זייער ערע ביכער אין די רוסישע בערלינער אדער פאַריזער פאַרלאַגן: פאַרוואָס זאָל מען פאַרלייקענען די זון אין בלויז די שאָטנס באַזונגען? פאַרוואָס זאָל מען בלויז אויפנעמען, אויפבאַשן די פיין־זיפן פון שווערער אַרבעט, בלויז פאַרשטעלן פאַרן לעזער די אָפּטע דורכפאַלן פון א מעשה, וואָס רייסט זיך צו א דערהויבענעם ציל, אין פאַר־שטאַפּן די אויערן, ווען ס'דערהערט זיך דאָס פרייד־געזאַנג פון שאָפונג, פון דערגרייכונג? איך האָב מיין קענער, איך פיר מיט אים א בלוטיקן קאַמף, איך שריי אויס אַלץ דער גאַנצער צווייפלדיקער וועלט מיין צאָרן, מיין ווייטאָג, ווען מיינע ברידער ווערן געיאָגט און געפּייניקט אין בערלין דורכן פאַרלאַג "בוך און ביכע". איך האָב זיך מיט א געוויסן חשד באַצויגן צו אויטאָר און צו זיין ווערק וועסט מיר גלויבן? איך האָב געדאַרפט מאַכן א געוויסע אַנשטרענ־גונג איבער זיך בי זאיך האָב באַשלאָסן דאָס ביכעלע דורכצולייענען. איך בין געווען מער ווי איבערצייגט, אז דער אויטאָר וועט זיך באַנויגן מיט באַ־זונדער טונקעלע פאַרבן, כדי צו פאַר־שטעלן די חרוב געוואָרענע אַמאָליקע גרויסע אידישע צענטערס פון דעם ברייטן רוסישן לאַנד; אז ער וועט מיט א ביין, מיט א ספּעציעלער טענ־טען, וואָס זיינען דאָ אינם נייעם רו־סישן רעזשים, אַן וועט וואַרפן זיין בליק בלויז אויפן כמורנעם, אויפן טראַגישן, וואָס ס'איז פאַראַן אומע־טום, וואָס אויף חורבות פון אַן אַלטן לעבנס־נאַנג ווערן נייע יסודות אויעק־לייגט. איך בין ניט קיין אַנהענגער פון די מחברים, וואָס נעמן אַרויס זייער ערע ביכער אין די רוסישע בערלינער אדער פאַריזער פאַרלאַגן: פאַרוואָס זאָל מען פאַרלייקענען די זון אין בלויז די שאָטנס באַזונגען? פאַרוואָס זאָל מען בלויז אויפנעמען, אויפבאַשן די פיין־זיפן פון שווערער אַרבעט, בלויז פאַרשטעלן פאַרן לעזער די אָפּטע דורכפאַלן פון א מעשה, וואָס רייסט זיך צו א דערהויבענעם ציל, אין פאַר־שטאַפּן די אויערן, ווען ס'דערהערט זיך דאָס פרייד־געזאַנג פון שאָפונג, פון שנים